

Tudi močila je simbol za placento, darovanju te je bila gotovo dodana prošnja za povečanje plodnosti. Po svoji obliki in konsistenci bi podobno vlogo lahko imela tudi drobna strgana cunjica.

Koruzer na svoji poti po Sierrri Nevadi sicer nisem nikoli videl, ker so jo očitno izpodrinile druge, od kolonizatorjev vpeljane rastline, kljub temu pa je, sodeč po koruznih listih med darovanimi predmeti, ohranila svoj nekdanjo vlogo v obredju.

Višje, ob drugem in tretjem jezeru, sem našel mnoge ploščate kamne podolgovate oblike, postavljene na skalo in zavarovane z drugimi kamni, ki so jih obdržali v pokončni legi. Najprej sem seveda pomislil na kažipote. To je mogoče veljalo vsaj za nekatere od njih, drugi pa so bili podobni približno pol metra visokim in podolgovatim kamnom, ki sem jih videl zapičene v zemljo pred templji. Ti služijo Kogijem kot pomagalo pri opazovanju sonca. Enako „pripravo“ za opazovanje sončevega gibanja sem videl v Pueblitu, sredi ruševin izumrlega mesta Taironov.

Naj omenim še to, da je sredi turistov polnega kompleksa ruševin Machu Picchu iz ogromne skale izklesan nizek steber, ki mu pravijo Intihuatana. Že ime (inti—sonce, huatana — privezati, pritriliti) nam pove, da je s svojo skalno podlago povezan kamen imel enako vlogo pri opazovanju sonca kot kamni v vaseh Kogijev.

Zdi se sicer neverjetno, da bi kogijski duhovniki šli opazovat sonce v oddaljeni in osamljeni predel ob jezerih, zato je mogoče, da imajo ti kamni neko drugo obredno funkcijo. Mogoče ni nepomemben podatek, da sem take kamne našel večinoma v bližini slapov (jezera ležijo na različnih višinah). Da ti kamni niso le kažipot, govori dejstvo, da smer, kamor naj bi kazali, ne vodi prav nikamor. Ko sem po nekaj urah hoje od prvega jezera prišel do tretjega in še naprej, so mi napredovanje preprečile visoke strme stene prek katerih je padala reka Guatapur. Četrto jezero je dosegljivo le dobro opremljenemu alpinistu. Po drugi strani pa so bili mnogi teh kažipotov na premalo od daleč vidnih mestih.

Še bolj skrivnosten je bil predmet, ki sem ga odkril na obrežju drugega jezera. To je bil rogovilasto raščen grm, ki so ga posekali, oklestili in postavili ob okrog meter visoko in ploščato skalo. Iz skale se je v rogovilo naslanjalo tanko deblo mladega drevesa in na njegovem vrhu sta visela dva predmeta: aluminijasta pokrovka in napol razbita buča. Tam, kjer se je deblo drevesca naslanjalo v rogovilo, je bilo oboje ovito z mrežo. Če bi našel sredi polja, bi seveda pomislil, da gre za pripravo, ki odganja škodljive živali, za nekako strašilo torej. Toda čemu strašilo sredi nerodovitne gorske pokrajine? Ker sta imela vsaj dva od najdenih predmetov meni poznan simboličen pomen (buča — maternica, mreža — placenta), sem moral misliti na obredno, versko funkcijo.

Naslednji dan sem moral bivanje ob jezerih prekiniti in se podati na dolgo vrnitev v Maruamake. Pregnalo me je prihajajoče deževje, ki so ga napovedovali temni oblaki, ki so se valili iz dolin. Čas ekvinokcija je bil že mimo in kogijski duhovniki so verjetno zadovoljno ugotovili, da to leto Sonce na svoji nebesni poti ne zamuja.

Literatura:

— Gerardo Reichel-Dolmatoff, Notas sobre el simbolismo religioso de los Indios de la Sierra Nevada de S. M., Razon y Fabula, Bogota 1967, Num. I, S. 55—72

— Isti., The Loom of Life : A Kogi Principle of Integration, Journal of Latin American Lore 1978, No. I, S. 5—27

— Ljudstva sveta, knjiga 2, Ljubljana 1979, str. 196—201

BORUT KORUN

UMBANDA V BRAZILIJU

Umbanda, ki je danes priznana kot uradna religija, je splet različnih verovanj. Združuje elemente zahodno-afriških religiozno-magičnih kultov¹, šamanizma južno-ameriških Indijancev, evropskega spiritizma, protestantizma, katolicizma in vraževerja.

23. april, 1980, Manaus, Brazilija:

Danes je praznik svetega Jurija. To je dan, ko ima umbanda obred v predmestni četrti São Jorge (sv. Jurij). Nanj so vabljeni tudi zunanji gostje.

Ceremonija se začne ob prvem mraku. Po blatnih ulicah favele se vije kača ljudi, ki prav po tiho, skoraj mrmraje prepevajo monotono pesem. Ženske in moški, ki hodijo spredaj, so oblečeni v bele hlače in bluže, prepasane z dolgimi škrlatnordečimi rutami. V rokah nosijo sveče, ki trepetajo v noč. Ob vsakem koraku se jim pridružijo nove postave, večinoma črnci, Indijanci in mešanci. Na čelu procesije ponosno stopa temnopolt, čokat mož. Iz nagubanega obraza mu štrli velik kljukast nos. Tudi usta ima velika in spačena. Oblečen je v oprijete bele hlače, ki jih krasijo srebrni našitki, in kratak bel jopič z resicami na rokavih. Njegove ovisle lase pokriva prav tako bel, s srebrnimi nitkami okrašen širokokrajni klobuk. V roki nosi velik srebrn meč sv. Jurija.

Procesija se ustavi pred pritličnim poslopjem, ki je takšno kot vse druge hiše, le da na njem piše *Cabana do Pretho—Velho* (Koča starega zamorca). To je kulturna stavba umbande. Ni velika, in ko vanjo vstopijo vsi udeleženci obreda, je napolnjena do zadnjega kotička. V primerjavi z zunanostjo je njena notranost prav nenavadna. Stene so popisane in porisane z različnimi formulami in simboli, med katerimi takoj opaziš kabalistične znake, Davidovo zvezdo, svastiko itd. Nasproti vhodnim vratom stoji nekakšen oltar, ki se kar šibi pod težo raznorodnih kipov, ki predstavljajo duhove in božanstva. Drug ob drugem stojijo afriški in indijanski maliki, med njimi pa tudi Kristus, Marija, različni krščanski svetniki in celo hudiči. Oltar z aglomeracijo božanstev vseh možnih živopisanih barv spominja bolj na mešetarsko stojnico kot na najsvetejšo točko prostora. Desno od oltarja stoji velik kip goloba z razprostrtimi peruti, ki predstavlja sv. duha. Kip je rdeče in zeleno osvetljen. S stropa visijo baloni vseh barv in velikosti.

Mediji v belih oblacilih se postavijo pred oltar. To so večinoma mlade ženske, moški so le trije, je pa tudi nekaj otrok. Njihov vodja *pai-do-santo* (oče svetnikov), mož z mečem sv. Jurija, jih nadzoruje in usmerja. Njegov nastop je dostojanstven in zbuja spoštovanje. Mediji hodijo v krogu ves čas v isto smer in pojejo. Spremlja jih enakomeren ritem bobnov. Drugi udeleženci stojijo tik za njimi in začnejo kasneje tudi sami prepevati.

Pai-do-santo, na kratko *pai*, je prvi, ki stopi v stik z duhovi. Z izredno koncentracijo začne prenašati svojo moč na medije. V nasprotni smeri plesa hodi v krogu in se pri vsakem zadrži nekaj minut. Ples se takrat ustavi, bobni in petje pa postanejo glasnejši. Prav počasi potegne *pai* z mečem trikrat nad medijevo glavo, medtem pa nepremično zre vanj s predirljivimi črnimi očmi. Ko tretjič potegne z mečem čez glavo, poljubi vsakega na levo in desno lice in ga pri tem treplja po rami. Napetost v prostoru se stopnjuje. Nenadoma in prav sunkovito pade v trans najstarejša ženska, indijanskih potez. Opetekajoč se vpije in že je na tleh. Njeno telo se zvija v močnih krčih. Hitro pristopijo drugi, ji odvežejo rdečo ruto, ki jo nosi okoli pasu, in jo z njo pokrijejo. V trenutku se umiri in tako leži še nekaj časa. Ko vstane, ji posadijo na glavo veliko indijansko perjanico, okoli vratu pa ji obesijo številne ogrlice iz naravnih plodov. Ponudijo ji leseno skodelico z močno alkoholno pijačo, ki jo

počasi sreblje, in ob tem kadi cigaro. Njen pogled je zamaknjen. Obraz se ji koplje v kapljah potu. Čez čas pride k sebi, dobi ostre poteze in predirljiv pogled. Vanjo je stopil duh Indijanca — *caboclo (ogum São Jorge)*. Tudi ona začne nato objemati, poljublja in treplja druge medije. Kasneje pade naslednji, ki ga prav tako zgrabijo krči. Tudi njega pokrijejo z rdečo ruto, da se umiri. Postopek se ponavlja. *Pai* kmalu doseže, da je že več kot polovica medijev v transu.

Naelektrenost v prostoru je vedno večja. Nekateri ne zdržijo več in gredo ven. Takrat pa se zgodi, da tudi ena od opazovalk obreda pade v trans tik za tem, ko jo *pai* prešine s pogledom. Naslednji trenutek leži na tleh. Sunkovito brca z nogami, maha z rokami na vse strani in vpije. Takoj pristopi starka, ji sezuje čevlje, jo obrne na bok in jo pusti, da se pomiri. Potem ji ponudi vodo in limono. Čez kake četrte ure pride deklica k zavesti in vsa zgubljena gleda naokrog. Prav nič ne ve, kaj se je z njo dogajalo, pa čeprav je med opazovalci povzročila pravi preplah.

Sedaj začno obiskovalci hoditi k oltarju, da bi se posvetovali z duhovi. Različne prošnje imajo. Vsak hoče rešiti svoje probleme. Mediji, posredniki med svetom duhov in svetom zemljanov, jim odgovarjajo.

Ko zapuščamo kulturni prostor, nas spremlja domačin srednjih let, po poklicu šofer. Mož nam zaupa, da je prišel k obredu, ker ima resne težave v službi. Sam jih ne zna rešiti. Zato je stopil po pomoč k duhovom umbande, saj ga niso še nikoli razočarali. Popolnoma jim zaupa. Ta možak pa ni nobena izjema. Danes se k umbandi zateka že večina Brazilcev.

Opisani obred je eden izmed mnogih obsedenskih religiozno-magičnih kultov Brazilije. Ni čudno, da so uradni cerkveni in državni krogi umbando dolgo časa razglašali za hudo krivoverstvo. Šele leta 1966 so jo z zakonom priznali za religijo, ki je popolnoma enakopravna z drugimi.

Ob prvem srečanju z umbando bi verjetno vsakdo zatrdil, da je to tipični sinkretizem. Če pa vsaj malo spoznamo njeno zgodovinsko in družbeno ozadje, ugotovimo, da to le ni preprosta verska mešanica, ampak produkt kulturne in etnične integracije, značilen prav za brazilске razmere. Umbanda tudi ni eden od t. i. afro-brazilskih kultov, kamor jo nekateri prištevajo, čeprav v veliki meri temelji na afriškem izročilu.²

Umbanda je prav gotovo najlepši zgled spajanja kulturnih sestavin najrazličnejših etničnih skupin. Zanimivo pa je, da je prišlo do tako močnega prepletanja šele v 20. stoletju in da je razširjena skoraj izključno med mestnim prebivalstvom.³ Razlog za to je ekonomsko in družbeno preoblikovanje brazilске družbe, ki ga je povzročil proces industrializacije in urbanizacije.

Leta 1888 so v Braziliji odpravili suženjstvo.⁴ Posledica je bilo množično preseljevanje črnih sužnjev s plantaž v mesta, ki so takrat dobivala vedno večjo ekonomsko moč. Črnci se v novem okolju ni najbolje znašel, kajti njegova predstava o življenju v mestu je bila idealizirana. Zanj je pomenila nova svoboda pač to, da dela, kjer hoče in kadar hoče, medtem ko je nov kapitalistični sistem zahteval od njega vse kaj drugega. Ni bil več pravi, ampak mezni suženj, ki je prodajal delovno moč v novih oblikah proizvodnje. Večina črncev se ni zmogla prilagoditi hitri in koreniti življenjski spremembi, zato so mnogi zapadli v obup, brezposelnost, alkoholizem in celo kriminal in s tem na družbeni rob. Poleg tega so začeli izgubljati kontinuiteto kulturne dediščine, ki se je ohranjala v stoletjih življenja na plantažah.

V 19. stoletju je izbruhnila v Braziliji kavina mrzlica, ki je povzročila veliko ekonomsko migracijo Evropejcev, predvsem po letu 1850.⁵ Evropski priseljenci so v glavnem poselili urbana področja vzhodne in jugovzhodne Brazilije in začeli razvijati industrijo. Tako sta se ob koncu 19. stoletja srečala v mestih dva prišleka: brazilski črnci s svojimi afro-brazilskimi kulturi in evropski priseljenci, ki je v Brazilijo zanesel spiritizem, predvsem prakso „okrogle mize“.

Mnogi evropski priseljenci nižjih in srednjih slojev so se počutili v novem okolju ogroženi. Popolnoma so izgubili stik z izvorno kulturo in so se zato začeli vse bolj zatekati k spiritizmu. Ta je v drugi polovici 19. stoletja v Braziliji kar cvetel. Višji sloji so gojili spiritizem evropskega tipa, ki ga je razvil Allan Kardec. Nekatera spiritistična združenja pa so razvila terapevtski spiritizem in s tem prodrla v nižje sloje brazilске družbe.⁶ To pa je že omogočilo srečanje z ostalimi magičnimi praktikami, ki so jih začela vključevati v svoje seanse. Te praktike so bile obsedenski obredi magično-religioznih afro-brazilskih kultov.

Benjamin Figueiredo, potomec Francozov in spiritist tipa Allan Kardec je bil prvi, ki je v spiritistične seanse vključil indijanske duhove (*caboclo*). Spiritistično združenje ga je izločilo, ker je imelo duhove rdečkožcev za najbolj nečiste in zaostale. Tako je Figueiredo opustil prakticiranje „mize“ in je leta 1924 ustanovil v Rio de Janeiru *A Tenda Espírita Mirim*.⁷ Zatem je v Rio, São Paulu in drugih mestih jugovzhodne Brazilije vzniknilo še veliko podobnih spiritistično-terapevtskih centrov, ki so se precej približali brazilskemu malemu človeku. V magično-religiozne obrede so vključevali afriške, indijanske in krščanske sestavine. Tako so počasi začele rasti različne sekte s podobnimi značilnostmi. Leta 1939 so se prvič uradno združile v Zvezo umbande (*Federação Espírita de Umbanda*) s centrom v Rio de Janeiru. Sledili so prvi kongresi umbandistov (leta 1941), na katerih so začeli njihovi voditelji oblikovati koncepte nove religije. To pa je pomenilo racionalizacijo religiozno-magičnih kultov.⁸

Kozmologija umbande ne pozna mesijanskega sporočila. Prav tako ne temelji na mitologiji, kakršno poznajo druge religije. V umbandi pride tudi do precejšnje transformacije afriškega in krščanskega panteona. Vsa afriška božanstva postanejo le duhovi, ki se jim pridružijo še duhovi indijanskih verovanj. Tudi krščanski svetniki in sam Kristus dobijo to vlogo. Kozmos je torej razdeljen na svet duhov in zemeljski svet. Vrhovni in edini bog *Olorum* je ustvaril celoten univerzum, vendar je tako vzvišen, da se v posvetne stvari ne vtika. Zato ga tudi ne častijo. Podrejena mu je cela vojska duhov, ki se deli v sedem linij ali čet, te pa spet v sedem podčet itd. Vsaka linija ali četa ima svojega poglavarja ali vodjo, ki ga imenujejo *orixa*. Poglavarji linij (*orixas*) z ljudmi ne kontaktirajo neposredno, ampak to delajo njihovi podrejeni. Hierarhija duhov je precej izrazita.⁹

Po funkciji so duhovi umbande dveh vrst: duhovi svetlobe (*caboclos, prethos-velhos in crianças*) in duhovi teme (*exus*). Dihotomija dobrega in zla izvira iz krščanstva. Afriške religije v glavnem ne poznajo te ostre delitve. Medtem ko delajo duhovi svetlobe le dobro, delajo duhovi teme tako dobro kot zlo (ambivalenca).

Caboclos so duhovi mrtvih Indijancev.¹⁰ Predstavljajo prednike Brazilcev, saj je Indijanec simbol današnjega brazilstva in svobode. *Caboclos* pomenijo energijo, vitalnost, pogum in upornišvo. Zato obsedejo medije z močnimi in ostrimi udarci.

Prethos-velhos (stari zamorci) so duhovi umrlih starih afriških sužnjev. Predstavljajo ponižnost, poslušnost in familijarnost. Med seanso obsedejo medija tako, da se ta togo prelomi in onemogel zgrudi. V takem položaju lahko

miruje dolge ure. Nato sede na klopi, kadi in se pogovarja z mehkim glasom, polnim sočutja.

Crianças (otroci) so duhovi otrok, ki so umrli, še preden so shodili in spregovorili. So simbol čistosti in nedolžnosti. Na seansah se mediji zato valjajo po tleh, smejijo in jočejo — kratka, vedejo se otročje. Udeleženci obreda jim prinašajo darila in igračke. Teh duhov ne kličejo pogosto; navadno le, če so dan prej klicali zle duhove.

Vsi duhovi so popolnoma abstrahirani, depersonalizirani in predstavljajo zgolj neko anonimno množico.

Afro—brazilski kulturni obredi prikazujejo mitološke dogodke. Bogovi in božanstva se spustijo na zemljo in po medijih sporočajo različne legende. Mediji so torej vezani na določeno igro. V ritualu umbande pa je nastop medijev svobodnejši. *Orixás* z vibracijami vplivajo na svojo linijo ali četo podrejenih duhov, ki „zajašejo“ medije.¹¹ Ti s svojim vedenjem izražajo lastnosti duhov in ne prikazujejo nobenih zgodb ali dogodkov. Vzpon redno z depersonalizacijo afro—brazilskega religioznega kozmosa se v umbandi prikaže personalizacija transa.

Trans je osrednji dogodek vsakega obreda. Takrat se v mediju utelesi duh, ki komunicira z ljudmi. Ti ga prosijo za usluge, sprašujejo, kako bi rešili svoje probleme ipd. Duh jim odgovarja z nasveti, jih usmerja, telesno bolne pa zdravi.

Obrede spremlja ritem bobnov, monotono petje, izgovarjanje čarobnih formul in zagovorov, prižgane sveče, pitje alkohola in kajenje cigar — kar omogoča mediju hitrejšo zamaknjenost. Zaradi stimulativnega značaja so vsa ta dejanja obvezna pri vsakem obredu. Bela oblačila in darovi (npr. palmovo listje, razni sadeži ipd.) pa so obvezni le pri določenih obredih.

Umbanda pozna v glavnem belo magijo. Tisto vejo umbande, ki se posveča črni magiji, imenujejo quimbanda. Quimbandisti komunicirajo z duhovi teme, ki so tesno povezani s smrtjo. Kličejo jih navadno ob torkih ali petkih.

S tem v zvezi je mlado dekle iz Manausa pripovedovala, kako ji je umrl ded. Zameril se je namreč nekemu, ki je zato šel k vraču in ga prosil, naj prikliče zle duhove. Priredili so obred, klicali duha teme in ga prosili za dedovo smrt. Nato je šel nekdo izmed njih k starcu in mu rekel: „V soboto popoldne boš umrl, klicali smo *exu*.“ Starček je tisto soboto res izdihnil.

Veliko privrženecv umbande se preživlja s prodajo magičnih predmetov. Prodajajo amulete, talismane, različne kipe in podobe Indijancev, črncev, svetnikov in hudičev, praške, kadila in dišave — kratka, pripomočke vseh vrst in za vsakršno priložnost. Umbandisti posvečajo posebno pozornost urejenosti in privlačnosti. Zato so njihove trgovine skrbno založene z močno dišečimi mili, kopelmi in parfumi. Na ovitkih mila navadno piše *Vedno privlačna* ali kaj podobnega. Lahko kupiš parfüm *Ulovi moškega* ali prašek, ki *Odganja zlo* ali je *Protiv zlemu pogledu*. Trgovine z magičnimi pripomočki so vedno dobro obiskane. Nekateri (predvsem mediji) imajo poleg trgovine še kulturni prostor, kjer sprejemajo stranke. Tu prerokujejo, bodisi z dlani, kart ali kozarca z vodo in školjkami. Najpogosteje pa prerokujejo s pomočjo sveč. V kulturnem prostoru so različni maliki, katerim stranke prižigajo sveče. Več grehov ima oseba, več sveč mora prižgati. Ko sveče dogorijo, medij prerokuje iz voska in svetuje.

V začetku so bili umbandisti le iz nižjih slojev brazilske družbe. Kmalu so se jim pridružili še srednji. Danes privablja umbanda s svojo množično reklamo, s terapevtsko dejavnostjo in prakso bele magije vedno širši krog ljudi. Odstotek pripadnikov te religije je v primerjavi s katoliško vero res skromnejši, vendar iz leta v leto

narašča.¹² Pa ne le to. Ljudje, ki so sicer kristjani in se redno udeležujejo obreda svoje uradne cerkve, se pogosto zatekajo tudi k umbandi. Zakaj? Krščanstvo je za povprečnega človeka preveč abstraktno in imaginarno. Obljubljaja mu odrešitev na „onem svetu“. Pri reševanju vsakdanjih problemov mu ponuja le etični nauk. Umbanda pa mu kot magična religija nudi takojšnjo, konkretno pomoč v vseh težavah in v vsakem trenutku.¹³

Veliko sociologov, etnologov in veroslovcev zagovarja tezo, da vraževerje in magija z industrializacijo in urbanizacijo izginjata in sta vezana samo še na ruralno okolje. Večinoma to drži, predvsem v Evropi. Če pa pogledamo v Brazilijo, ti teoretični zaključki na lepem ne veljajo več. Treba je namreč upoštevati dejstvo, da so na različne družbe vplivale različne zgodovinske okoliščine.

Umbanda je ena najbolj specifičnih značilnosti današnje brazilske družbe. Razširila se je že na skoraj vse sloje mestnega prebivalstva in bi zato lahko mirno zatrdili, da je tipičen zgled množične kulture v pravem pomenu besede. Hkrati ohranja tradicionalno ljudsko kulturo in jo z vnašanjem novih kulturnih elementov spreminja.

Po eni strani je vzrok, po drugi pa posledica integrativnega etničnega in kulturnega procesa. Prav zato jo vlada priznava za religijo, enakopravno vsem drugim, in ji omogoča nadaljnji razvoj. V interesu vlade je namreč, da se različne brazilske etnične skupine čimprej integrirajo v enotni kompleks.

OPOMBE:

- 1 To so predvsem religiozno—magični kultu ljudstva Joruba, ki živi na današnjem ozemlju Nigerije, Toga in Dahomeja, in pa različnih etničnih skupin današnje Angole.
- 2 Za afro—brazilske kulte je značilno, da so ohranili afriško mitologijo in obredje v svoji izvorni obliki in ju od prihoda iz Afrike v glavnem niso spreminjali. Najbolj tipična zgleđa sta *candomblé* in *macumba*. Umbanda sicer izhaja iz afro—brazilskega kultov, a jih je preoblikovala že do tolikšne mere, da je ne moremo več prištevati mednje. Poleg določenih sestavin samega obreda je ohranila veliko imen afriškega izvora. Tako tudi beseda *umbanda* izvira iz jezika kimbundo (Angola). *Kimbanda* je v tem jeziku vrač, *umbanda* pa vsa njegova spretnost in umetnost: zdravljenje, sposobnost komuniciranja z duhovi mrtvih ipd. Tudi poglavarji umbandinih duhov so ohranili imena afriških bogov ljudstva Joruba: Oxalá (bog sonca), Iemanjá (boginja vode), Xango (bog groma) itd.
- 3 Leta 1970 je bilo 84,9 % vseh pripadnikov te religije mestnega prebivalstva. To nam lepo ponazarja tudi podatek iz istega leta, da so zvezne države Rio de Janeiro, São Paulo, Minas Gerais in Rio Grande do Sul, ki so najbolj urbana in industrijska področja, zajele skupaj kar 85 % vseh pripadnikov umbande.
- 4 To se je zgodilo še v času imperija, ko je vladal Don Pedro II., ki je imel zelo liberalne in demokratične ideje. Ker je ukinil suženjstvo, so se mu lastniki plantaž uprli, ga leta 1889 vrgli s prestola in razglasili republiko, ki je trajala do leta 1930. V tem času se je izoblikovala kapitalistična delitev družbe na razrede, ki jih pozna današnja Brazilija. Leta 1930 je izbruhnila revolucija pod vodstvom Getulia Vargasa (oče revnih), ki je ustanovil novo republiko in vpeljal veliko novih socialnih ukrepov. Šele takrat se je začela industrija hitreje razvijati. Hitri industrializaciji je sledila tudi hitra urbanizacija dežele (predvsem vzhodnega in južnega predela).
- 5 V drugi polovici 19. stoletja se je v Brazilijo priselilo čez pet milijonov Evropejcev. Med njimi jih je bilo največ romanskega izvora: Italijanov (32 %), Portugalcev (30 %) in Špancev (14 %). Preostali prišleki so bili večinoma Nemci, Poljaki in Rusi.
- 6 Prvi spiritistični krogi so v Braziliji nastali leta 1853. Prakticirali so predvsem spiritizem Allana Kardeca, ki temelji na povsem racionalni ideologiji in je ezoteričnega značaja. Poznejši spiritistični krogi so začeli dobivati vedno bolj religiozni karakter. Ti krogi se se odprli svetu, v svoje seanse so vključevali terapevtske dejavnosti. Ljudem so obetali duševno in telesno zdravljenje. Leta 1873 s v Riu de Janeiru ustanovili društvo (Sociedade de Estudos Espiritas do Grupo

Confucio), katerega načelo je bilo: „Brez usmiljenja ni pravih spiritistov!“.

- 7 *Tenda* pomeni dobesedno šotor, stojnica. V našem primeru je mišljena kot center, sekta, cerkev.
- 8 Voditelji umbande so ljudje višjih srednjih slojev in inteligence: advokati, profesorji, politiki, militarji itd. Ideologijo nove religije so izoblikovali s tem, da so dobro preštudirali najrazličnejšo literaturo (dela etnologov, spiritistov, kabalistov, veroslovcev itd.) in obenem spremljali verske obrede novih sekt. Začeli so se truditi, da bi vse te sekte združili v enotno religijo — umbando.
- 9 Sedem glavnih linij ali čet duhov umbandističnega kozmosa je:
- linija Oxala
 - linija Iemanjá
 - linija Xango
 - linija Ogum
 - linija Oxossi
 - linija Crianças
 - linija Prethos—velhos
- V religiji Jorubov so to bogovi. Vsak bog ima moč nad točno določenim področjem zemeljskih pojavov. Druge pa svoje moči ne more uveljavljati. V umbandi so to duhovi, ki so samo rahlo povezani z naravnimi fenomeni. Njihova moč pa se lahko manifestira na vseh področjih. Primer: Xango je v religiji Jorubov bog groma in tudi grom sam. V umbandi pa imajo duhovi, ki so podrejeni voditelju Xangu, le nekakšno zvezo z gromom, vendar niso z njim izenačeni in imajo moč tudi drugje. Ime in funkcija vrhovnega boga pa je ostala v umbandi ista kakor je pri Jorubih.
- 10 *Caboclo* je sicer mešanec med Indijancem in prvem evropskim priseljencem, vendar ohrani indijansko kulturo.
- 11 Umbandisti pravijo, da duh „zajaše direktno na glavo“, tako kot bi zajahal konja.
- 12 Razmerje med pripadniki različnih veroizpovedi v mestu São Paulu leta 1975: katoliki — 81,5 %, umbandisti — 6,6 %, spiritisti — 3 %, protestantje 1 %, brez religije 3,2 %.
- 13 Mož, ki se je udeležil obreda *oguma São Jorge* v Manausu, je lep primer za to. Podoben primer je tudi tridesetletna služkinja iz São Paula, ki v pogovoru o veri pove: „Mi smo katoliki. Hodim v cerkev, ampak grem nekajkrat na leto tudi k umbandi — kadar imam probleme.“

MOJCA TERČELJ

LITERATURA

- ORTIZ Renato, *A Morte Branca do Feiticeiro Negro*. Umbanda : Integracao de uma religiao numa sociedade de classes. Petropolis, Editora Vozes 1978.
- LODY Raul Giovanni, *Samba de Caboclo*. Cadernos de Folclore 17. Rio de Janeiro 1977, Fundacao Nacional de Arte — FUNARTE.
- COLIN Henfrey, *Makumba in afriškobrazilski kult*. Ljudstva sveta. Ljubljana, MK 1979.
- BURT Ben, *The Yoruba and their Gods*. British Museum Publications 1977.

ODNOS SLOVENCEV DO BUDIZMA PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Zanimanje za vzhodnoazijske religije, posebno za budizem in hinduizem, se je pri nas, podobno kot drugod v zahodni Evropi, začelo porajati že v prvi polovici 19. stoletja. Še posebno pa je naraslo v prvih desetletjih 20. stoletja. Vzrok zanj je bila po eni strani vse boljša informiranost o azijskih kulturah (znanstvene raziskave, prevodi klasičnih verskih in literarnih del), po drugi strani pa omajano zaupanje v zahodno kulturo in krščanstvo, posebno pri delu inteligence. Tako je že leta 1901 dr. Karel Glaser lahko zapisal, da se je „pred nedavnim časom . . . zlasti na Angleškem in v Ameriki mnogo izobražencev, katerih nazori so se bili ločili od krščanstva, udalo buddhizmu“.¹ Skušal je tudi pojasniti, zakaj je bilo takrat zanimanje še najmočnejše v protestantskih deželah: „Protestantizem ne zadovoljuje niti duha niti srca človekovega . . . Ti, katerim ne ugaja niti krščanska vera niti novodobna vednost, iščejo zadoščenja v nekem nauku brez dogem in oblik, v soglasju z naravo in z njenimi zakoni, imeti hočejo preprost nauk, ki bi hkrati imel globoko modroslovno in znanstveno vrednost. Tak nauk je baje buddhizem“.² Vendar Glaserjev sklep, da se je „navdušenje za buddhizem . . . že sedaj jako ohladilo,“ ni bil povsem pravičen. Širjenju zanimanja za budizem so v naslednjih letih dala novo spodbudo teozofska društva, ki so tiskala in razpošiljala budistično literaturo, čutiti je bilo že tudi neposredno propagando budizma z Japonske (posebno po budističnem kongresu v Tokiu leta 1925), ko so v Evropo prišli budistični učitelji iz vzhodne Azije. V evropskih znanstvenih krogih pa so imela vpliv tudi društva Pali Text Society (ustanovljeno v Londonu 1881. leta), Buddhistische Gesellschaft (ustanovljeno v Leipzigu 1903. leta) itd. Vpliv budizma v Evropi je postajal vse močnejši in bilo je le še vprašanje časa, kdaj se bo pokazal tudi v Sloveniji.

Čeprav so nekateri naši avtorji pravilno ugotavljali, da je med Slovence prišel budizem iz nemško govorečih dežel, so verjetno precenjevali vpliv budistično orientiranega filozofa Arthurja Schopenhauerja na naše širše družbeno okolje.³ Prva izdaja Schopenhauerjevega najpomembnejšega dela *Die Welt als Wille und Vorstellung* je izšla leta 1819, druga izdaja 1844 in tretja 1859, v Nemčiji in zunaj nje pa je zaslovel šele po letu 1850.⁴ Pri nas sta o Schopenhauerju pisala pred koncem 19. stoletja Fran Lampe in Anton Mahnič, slednji v polemikah proti Stritarju in Tavčarju. Poznavalca Schopenhauerjeve filozofije naj bi bila tudi Simon Jenko in Simon Gregorčič,⁵ omenil pa ga je še Janez Mencinger v Abadonu. Novejša raziskovanja so pokazala, da celo pri Stritarju, našem najizrazitejšem predstavniku svetobolja, ne gre za izključno in zares globoko prevzemanje Schopenhauerjevih idej.⁶ Tako lahko o močnejšem Schopenhauerjevem vplivu na nekatere slovenske inteligente govorimo šele v prvem desetletju 20. stoletja (npr. pri Gradniku).⁷ Dokaj pozno, po prvi svetovni vojni, je bilo prevedenih in objavljenih v naših revijah več odlomkov Schopenhauerjevih del.

Ob tem so bile vse do konca 19. stoletja informacije o budizmu v našem dnevnem časopisju in revijah še zelo skromne in nezanesljive. Tako je npr. Vedež 1850. leta omenil Indijce „budiške (po naše modrijanske) vere“, leta 1878 pa je nepodpisani avtor sestavka o azijskih verstvih še zmotno pripisoval budistom, da po božje časte kravo